

**ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЗАФІКСОВАНИХ
В АВТОМАТИЧНОМУ РЕЖИМІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ**

**VIOLATIONS OF TRAFFIC RULES RECORDED IN AUTOMATIC MODE:
SEPARATE ISSUES**

Система фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі почала діяти в Україні з 1 червня 2020 року. За період до адміністративної відповідальності було притягнуто час було десятки тисяч громадян, виписано мільйони штрафів, а бюджет поповнився на мільярди гривень. Незважаючи на те, що за допомогою діючої системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі вдалося знизити кількість дорожньо-транспортних пригод, існують випадки коли громадяни в адміністративному або судовому порядку оскаржують постанови працівників патрульної поліції про накладення штрафу по справі про адміністративне правопорушення. Проаналізовано доктринальні думки, які стосуються теми дослідження та такі нормативно-правові акти, як: закони України «Про дорожній рух»; «Про національну поліцію»; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху»; «Кодекс України про адміністративні правопорушення», а також підзаконні нормативно-правові акти: «Про Правила дорожнього руху»; «Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі» та Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, а також судова практика.

На підставі аналізу положень Кодексу України про адміністративні правопорушення та Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, звертається увага на обов'язок працівника поліції, який розглядає справу, з'ясувати причини та умови вчинення правопорушення, користуючись лише фактичними доказами визначені законом, а не покладаючи весь тягар доведення невинуватості на власника (водія) автотранспортного засобу.

Ключові слова: *дорожній рух, фіксація, автоматичний режим, штраф, адміністративне правопорушення, відповідальність, постановова, суд.*

The system for recording administrative offenses in the field of road safety in the automatic mode began to operate in Ukraine on June 1, 2020. During the period, tens of thousands of citizens were brought to administrative responsibility, millions of fines were issued, and the budget was replenished by billions of hryvnias. Despite the fact that with the help of the current system of recording administrative offenses in the field of ensuring road traffic safety, it was possible to automatically reduce the number of traffic accidents, there are cases when citizens appeal administratively or judicially the decisions of patrol police officers on the imposition of a fine in the case of an administrative offense. The doctrinal opinions related to the topic of the study and such normative legal acts as: Laws of Ukraine "On Road Traffic" were analyzed; "About the national police"; "On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of the regulation of relations in the field of ensuring road traffic safety"; "Code of Ukraine on Administrative Offenses",

as well as subordinate legal acts: “On Traffic Rules”; “On the functioning of the system for recording administrative offenses in the field of road safety in automatic mode” and Instructions for the police to process materials on administrative offenses in the field of road safety, recorded in automatic mode, as well as court practice.

On the basis of the analysis of the provisions of the Code of Ukraine on administrative offenses and the Instructions for the preparation by the police of materials on administrative offenses in the field of road safety, recorded in automatic mode, attention is drawn to the duty of the police officer, who is considering the case, to find out the reasons and conditions of the teaching offenses, using only factual evidence defined by law, and not placing the entire burden of proof of innocence on the owner of the motor vehicle.

Key words: *traffic, fixation, automatic mode, fine, administrative offense, responsibility, resolution, court.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення неможливо представити будь-яку суспільно корисну діяльність без транспортних засобів, що перевозять пасажирів, вантажі, здійснюють інші види послуг, де задіяно широке коло учасників дорожнього руху, які зобов'язані знати й неухильно виконувати вимоги правил дорожнього руху. Порухення правил дорожнього руху це основна причина аварійності, а тому залишаються дискусійними питання, які стосуються як притягнення, так і звільнення від адміністративної відповідальності громадян, як основного виду юридичної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху, оскільки, як свідчить правозастосовна діяльність нерідкими бувають випадки, коли громадяни вимушені звертатися до судових інстанцій, з метою скасування постанов працівників поліції у справах про порушення правил дорожнього руху та закриття провадження у справі, що потребує теоретичного та практичного погляду на проблемні питання у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Аналіз останніх публікацій. Питання правопорушень правил дорожнього руху досліджувалося у працях: В. Безчасного, Т. Гуржія, О. Гулак, О. Дубенка, Т. Коломоєць, В. Колпакова, Ю. Коллера, К. Михайлов, Г. Пономаренко, О. Солманової, А. Собакаря та інших, однак існуючі прогалини в правовому регулюванні адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху, потребують подальшого правового аналізу.

Метою статті є дослідження підстав притягнення особи до адміністративної відповідальності за окремих види порушень правил дорожнього руху.

Виклад матеріалу дослідження. Питання притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху є одним із проблемних у правозастосовній діяльності працівників поліції та судових інстанцій.

Застосування стягнень за порушення правил дорожнього руху – один з ключових компонентів управління безпекою дорожнього руху, поширений у всьому світі. Застосування стягнень повинно ставити за мету захопити людей до безпечного використання дорожньої мережі та дотримання вимог законодавства [1, с. 5]. Основним видом юридичної відповідальності за порушення ПДР – є адміністративна відповідальність. На думку Р. Михайлова адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху це відповідальність водіїв транспортних засобів, інших учасників дорожнього руху, а також посадових осіб, що забезпечують безпечно експлуатацію транспорту, доріг і шляхових споруд, за порушення правил дорожнього руху, експлуатації транспорту й шляхів, виражена в застосуванні до винних осіб установлених законом адміністративних стягнень уповноваженими на те органами (посадовими особами) на підставах і в порядку, передбачених нормами адміністративного права [2, с. 6].

Щоб очікувати, що громадяни дотримуватимуться правил, ці правила повинні насамперед відповідати певним критеріям:

- 1) бути легкими для розуміння всіма учасниками руху;
- 2) бути легкими для виконання;
- 3) не суперечити іншим правилам;
- 4) не суперечити вимогам фактичної ситуації (тобто не суперечити реальності й здоровому глузду);
- 5) робити виявлення порушень легким;
- 6) бути відомими й прийнятними для учасників руху [3].

З огляду на визначене, коли громадянин, як суб'єкт адміністративного проступку притягується до відповідальності за порушення правил дорожнього руху, цьому повинно бути зрозумілим, в чому полягає суть порушення, за яке особа притягується до відповідальності.

Частина третя ст. 41 Закону України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 р. № 3353-ХІІ, визначає правила дорожнього руху, під якими слід розуміти порядок початку руху, зміни руху за напрямком, розташування транспортних засобів і пішоходів, осіб, які рухаються в кріслах колісних, вибору швидкості руху та дистанції, обгону та стоянки, проїзду перехресть, пішохідних переходів і залізничних переїздів, зупинок транспортних засобів загального користування, користування зовнішніми світловими приладами, правила пересування пішоходів, осіб, які рухаються в кріслах колісних, проїзд велосипедистів, а також питання організації руху та його безпеки, що регулюються Правилами дорожнього руху, що затверджуються Кабінетом Міністрів України [4].

Згідно пункту 1.10 постанови Кабінету Міністрів України «Про Правила дорожнього руху» від 10.10.2001 р. № 1306, водієм є особа, яка керує транспортним засобом і має посвідчення водія (посвідчення тракториста-машиніста, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, тимчасовий талон на право керування транспортним засобом) відповідної категорії, який згідно п. 2.1 повинен мати при собі: посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії; реєстраційний документ на транспортний засіб; чинний страховий поліс (страховий сертифікат «Зелена картка») про укладення договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів або чинний внутрішній електронний договір зазначеного виду обов'язкового страхування у візуальній формі страхового поліса (на електронному або паперовому носії), які повинні надати на вимогу поліцейського (п. 2.4), та відповідно до яких в населених пунктах дозволена швидкість руху не більш ніж 50 км/год, а в місцях, де створено дорожні умови, що дають можливість рухатися з більш високою швидкістю, дозволена швидкість руху згідно з рішенням власників доріг за погодженням з Національною поліцією може бути збільшена. На автомобільних дорогах за межами населених пунктів дозволена швидкість руху транспортних засобів – не більше 90 км/год, на автомобільних дорогах з розділювальною смугою – не більше 110 км/год, на автомагістралях – не більше 130 км/год [5].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 14.07.2015 р. № 596-VIII, Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено ст. 14² «Відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі» [6]. Відповідно до Закону України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, на працівників поліції покладено регулювання дорожнього руху та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; зупинення транспортного засобу, якщо водій порушив Правила дорожнього руху [7].

Одним із проблемних питань порушень правил дорожнього руху є їх автоматична фіксація, що породжує накладення адміністративних стягнень, і як наслідок – їх оскарження, в адміністративному або судовому порядку. Варто зазначити, що діюча в Україні автоматична система фіксації порушень правил дорожнього руху почала фіксувати випадки перевищення швидкості з 1 червня 2020 року. У наступному році завдяки системі автофіксації порушень ПДР було випи-сано 2,6 млн штрафів на загальну суму понад мільярд гривень. Незважаючи на те, що у зв'язку із повномасштабною агресією РФ проти України, майже до кінця травня автоматична система фіксації порушень ПДР в державі не працювала, у середньому за місяць фіксувалося понад 300 тисяч постанов про накладення штрафу в справах про адміністративні правопорушення.

Вимоги до функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі здійснюються відповідно до Порядку функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.11.2017 р. № 833, згідно п. 4 постанови посадові особи Національної поліції, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, використовують під час винесення постанов про накладення адміністративного стягнення інформаційні файли, які разом з винесеними постановами передаються до системи, для подальшого формування масиву даних Реєстру адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху. До адміністративних правопорушень, що фіксуються за допомогою системи, п. 7 цієї постанови віднесено такі порушення Правил дорожнього руху: перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів; проїзд на заборонний сигнал світлофора; порушення правил зупинки і стоянки; порушення правил руху і зупинки на смузі для маршрутних транспортних засобів; порушення встановленої

для транспортних засобів заборони виїзду на смугу зустрічного руху; порушення правил руху через залізничний переїзд; порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками [8].

Відповідно до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 13.01.2020 р. № 13, справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, передбачені частинами першою-четвертою статті 122 (перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, проїзду на заборонний сигнал світлофора, порушення правил зупинки, стоянки, порушення встановленої для транспортних засобів заборони рухатися смугою для маршрутних транспортних засобів, тротуарами чи пішохідними доріжками, виїзду на смугу зустрічного руху), та частиною першою статті 123 (порушення правил руху через залізничний переїзд, крім виїзду на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений) КУпАП – розглядають уповноважені поліцейські [9].

Оскільки Інструкції, як підзаконний акт, який прийнятий компетентними органами державної влади чи уповноваженими державою іншими суб'єктами на підставі закону, відповідно до закону і в порядку його виконання [10, с. 220], не визначає суб'єкта правопорушення, відповідно до примітки ст. 122 КУпАП, суб'єктом правопорушення в цій статті є особа, яка керувала транспортним засобом у момент вчинення правопорушення, а в разі вчинення передбачених частинами першою – четвертою цієї статті правопорушень у виді перевищення обмеження швидкості руху транспортних засобів, проїзду на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху, порушення правил зупинки, стоянки, а також встановленої для транспортних засобів заборони рухатися смугою для маршрутних транспортних засобів, тротуарами чи пішохідними доріжками, виїзду на смугу зустрічного руху, якщо зазначене правопорушення зафіксовано в автоматичному режимі, а також у разі порушення правил зупинки, стоянки транспортних засобів, якщо зазначене правопорушення зафіксовано в режимі фотозйомки (відеозапису), – відповідальна особа, зазначена у частині першій статті 14² цього Кодексу, або особа, яка ввезла транспортний засіб на територію України. У разі внесення змін до постанови про накладення адміністративного стягнення з підстав, встановлених абзацом третім частини першої статті 279³ цього Кодексу, суб'єктом цього правопорушення може бути особа, яка керувала транспортним засобом у момент вчинення правопорушення, зафіксованого в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки (відеозапису) [11].

Приводом до порушення справи про адміністративне правопорушення, зафіксоване в автоматичному режимі, є не сам факт фіксації проступку, а отримання результатів такої фіксації уповноваженим поліцейським. При цьому початкова стадія даного провадження не завершується складанням процесуального документа (протоколу про адміністративне правопорушення) [12, с. 277].

Згідно п. 3 Інструкції, при опрацюванні уповноваженим поліцейським матеріалів автоматичної фіксації та встановлення факту учинення адміністративного правопорушення, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції, цим уповноваженим поліцейським виноситься сформована Системою в автоматизованому режимі адміністративна постанова, яка є електронним документом, без складання протоколу про адміністративне правопорушення [9]. Проте, будь-яке правопорушення повинно базуватися на відповідних доказах. Так, уповноважений поліцейський під час опрацювання матеріалів автоматичної фіксації та за результатами її опрацювання, та за наявності доказів у справі про адміністративне правопорушення, може здійснювати оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення. Разом з тим, законодавець у ст. 280 КУпАП при розгляді справи про адміністративне правопорушення, покладає на посадову особу обов'язок з'ясувати всі обставини пов'язані із правопорушенням. Положення норм вказаної статті не повністю відповідає особливостям розгляду справ про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), передбачених статтями 279¹-279⁸ КУпАП [11].

Отже, важливим є обов'язок працівника поліції, який розглядає справу, з'ясувати причини та умови вчинення правопорушення, користуючись лише фактичними доказами визначені законом, а не покладати весь тягар доведення невинуватості лише на власника автотransпортного засобу. Також слід врахувати положення Інструкції, де міститься вказівка, що уповноважений поліцейський під час опрацювання матеріалів автоматичної фіксації зобов'язаний з'ясувати обставини,

що виключають адміністративну відповідальність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності [9].

На докази при автофіксації швидкості руху автомобіля вказується в рішенні Восьмого апеляційного адміністративного суду від 20 жовтня 2022 року по справі № 456/8/22, із якого випливає, що здійснена без співставлення з дорожніми знаками, іншими об'єктами, які б вказували на те, що транспортний засіб на момент фіксації рухався у певному населеному пункті чи ділянці траси, не має сили доказу, як і відсутність інформації, яка підтверджує наявність попереджувальних дорожніх знаків про те, що проводяться фото- і відеофіксація порушень правил дорожнього руху, не може слугувати доказовою базою. Як наслідок, це призвело до скасування постанови про накладення штрафу по справі про адміністративне правопорушення працівником патрульної поліції [13].

Висновки. Таким чином, здійснене дослідження аналізу порушень правил дорожнього руху зафіксованих в автоматичному режимі, дає підстави зробити загальний висновок з викладеного, що при фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі існують певні недоліки. Так, при фіксуванні в автоматичному режимі правопорушень, уповноважений працівник поліції, який розглядає справу, зобов'язаний з'ясувати причини та умови вчинення правопорушення, користуючись лише фактичними доказами визначені законом, а не покладати весь тягар доведення невинуватості на власника (водія) автотранспортного засобу.

Список використаних джерел:

1. Загребя В., Шульга М., П'ятак І. Аналітичний звіт щодо систем стягнень за порушення правил дорожнього руху в Україні та міжнародній практиці. Центр демократії та верховенства права. Київ, 2022. 27 с.
2. Михайлов Р.І. Забезпечення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2011. 20 с.
3. Noordzij, P. (1976): Influencing road users' behaviour. SWOV-Report 76-4e, Voorburg.
4. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 31. Ст. 338.
5. Про Правила дорожнього руху: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10. 2001 р. № 1306 (в редакції постанови № 457 від 09.05.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-n16> (дата звернення 10.07.2023).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху: Законом України від 14.07. 2015 р. № 596-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 39. Ст. 372.
7. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
8. Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : постанова Кабінету Міністрів України від 10.11.2017 р. № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-n#Text> (в редакції постанови № 456 від 23.02.2022) (дата звернення 10.07. 2023).
9. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.01.2020 р. №13 (в редакції наказу № 783 від 25.10.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20-n#Text> (дата звернення 10.07. 2023).
10. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко; за заг. ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства ВР України. К. : Юрінком Інтер, 2010. 384 с
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
12. Битяк О.В. Проведення у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованому в автоматичному режимі: окремі питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №12. С. 226–230.
13. Судово-юридична газета. 28 жовтня 2022 року. URL:ud.ua/uk/news/publication/252887-sud-otmenil-shtraf-voditelyu-poskolku-avtofikratsiya-prevysheniya-skorosti-ne-imeet-smysla-bez-privyazki-k-mestu-narusheniya-i-bez-preduprezhdayusche-go-znaka (дата звернення 11.07.2023).